

TEKST FRANK VON HEBEL | FOTO KEES VAN DE VEEN



Piet de Ruiter en zijn zoon Peter, die meeschreef aan het boek *Dwangarbeider 3257* over het leven van vader Piet als dwangarbeider in Duitsland.

In 1943 wordt de 18-jarige Piet de Ruiter uit Groningen als dwangarbeider naar Hannover gestuurd. De kantoorbediende beschrijft in zijn dagboeken en brieven nauwkeurig zijn leven. Het boek *Dwangarbeider 3257* ligt vanaf vandaag in de winkel.

# DWANGARBEIDER 3257



De werkpas van de accufabriek.

**Woensdag 28.7.1943.**  
Om 10.30 uur wederom alarm tot 12 uur. Geschoten. Ik heb lekker een uur in de kelder geslapen. Bij de aanval op Hannover blijken 900 doden te zijn, o.a. 200 krijgsgevangenen en 65 Hollanders van de Conti (Continental fabrieken, red.) in een schuilkelder. Harms zou vrijdag met verlof, maar de Urlandscheinen zijn op het Polizeil Präsidium verbrand.

De 3 krijgsgevangenen van ons kamp worden morgen in Limmer op een soldatenkerkhof begraven. Ze zochten beschutting in een barak waar precies een bom op terecht kwam. Ze werden 140, 100 en 50 m weggeslingerd.

Aardappels, doperwten en wortels.

Het is een van de vele fragmenten uit het dagboek van Piet de Ruiter (92) uit Groningen, waarin hij schrijft over zijn werk, de bombardementen en ook bijna dagelijks een paar regels aan het eten wijdt. Hij werkte tijdens de Tweede Wereldoorlog als dwangarbeider in Hannover in een fabriek waar accu's werden gemaakt voor de Duitse duikboten (U-boten) en V2-raketten. „Ik woonde nog thuis toen ik werd opgeroepen. Opeens zat ik als 18-jarige in een barak met allemaal kerels die overal vandaan kwamen. Ik stond er alleen voor.”

Op de eettafel in zijn flat liggen stokoude schriften, gekocht in inmiddels verdwenen Duitse bedrijven in kantoorartikelen. Hij hield met een verbazingswekkende grondigheid bij wat hij meemaakte.

De jonge kantoorbediende van een bedrijf in sanitair krijgt in november 1942 de oproep zich te melden bij het Gewestelijk Arbeidsbureau in Groningen. Hij moet naar Duitsland. Werken. De kantoorbediende voelt er weinig voor. Hij probeert er nog onderuit te komen, maar het heeft geen zin. De Duitse oorlogsindustrie heeft mannen en vrouwen nodig. In januari 1943 brengen zijn vader, broer en zus hem naar de trein. Zijn moeder blijft thuis. Het vreselijke idee dat ze de wagon met haar zoon in de verte ziet verdwijnen weerhoudt haar.

Een paar dagen later komt hij in Hannover aan en wordt aan het werk gezet in de Akkumulatoren Fabrik Aktiengesellschaft (AFA). Hier worden accu's gemaakt. De nette kantoorbediende uit Groningen die nog bij zijn ouders woont, krijgt klompen, verschoten werkklleding en als slaapplek een barak met vijftien Nederlanders

uit alle lagen van de bevolking. En hij krijgt een nummer: 3257.

Zijn ouders sturen hem een Kodak foto toestel waarmee hij het kampeven in zwart-wit vastlegt. Vrolijke foto's van onbezorgd dansende meisjes en rokende mannen. De camera fotografeert niet hun doodsangst in de schuilkelders tijdens de bombardementen. Er zijn evenmin foto's van de bungelende lijken die hangen aan galgen in het nabijgelegen concentratiekamp. En de camera registreert ook niet de intens zure walm waarin Piet de Ruiter elke dag werkt. „We kregen om de zoveel tijd nieuwe kleren, want de boel ging door het accu zuur gewoon kapot.”

#### WERKDAG

De Ruiter hangt dag in dag uit boven bakken met zavelzuur waaruit hij loden platen moet vissen. „Mijn werkdag begon om 8 uur 's morgens. Rond 10 uur was

er koffiepauze.” Hij lacht. „Soms was er zelfs echte koffie.” Om 12 uur was het schafttijd. Warm eten. En melk, want dat zou goed helpen tegen loodvergiftiging. De Duitsers aten eerst en wij kregen wat zij lieten liggen. Soms was dat genoeg, maar vaak niet. Over het algemeen was het eten niet slecht.”

Er ontstaat al snel een levendige ruilhandel. De verlegen kantoorbediende ontwikkelt zich in rap tempo tot een handige zakenman. Sigaretten voor brood en waspoeder in ruil voor eieren.

Zijn barak is een van de vele die AFA voor de 3700 dwangarbeiders aan de rand van het fabrieksterrein liet bouwen. Iedereen wordt naar zijn nationaliteit bij een barak ingedeeld. Er zijn veel meisjes uit Oost-Europa. De dwangarbeiders slapen op stro in houten britsen. De barakken worden geregeld met gas ontsmet, om de talrijke luizen te bestrijden. Soms breken er besmettelijke ziekten uit, zoals tbc. Ook is er een krijgsgevangenenkamp voor Franse soldaten.

Naast het kamp ligt een concentratiekamp, onderdeel van Neuenamme. „Er werkten ook gevangenen in de fabriek. Je mocht niet met ze praten. Een van hen vroeg mij een keer om een peuk. Een bewaker trapte hem gewoon bij me vandaan.”

#### Dinsdag 30.1.1945

Ik heb vandaag gezien hoe een gevangene 20 slagen met een stuk gummi van een Kapo op zijn rug

>>>



*Dwangarbeider 3257 – 2,5 jaar Arbeitsinsatz 1943-1945* door Piet de Ruiter. Uitgeverij De Marq. Prijs: 39,95 euro (verzendkosten 6,95 euro), 420 pagina's. Zie ook: [www.dwangarbeider3257.nl](http://www.dwangarbeider3257.nl).